

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

УДК: 37:81'25

Стручен труд
Professional paper

УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ

м-р Даринка Маролова¹
Костадин Голаков

Апстракт: Толкувањето претставува универзална човекова активност со долга историја. Во овој труд се дадени кратка историја на толкувањето, проблемите со кои се соочува толкувачот во процесот на толкување, како и компетенциите и вештините кои еден современ толкувач треба да ги поседува, независно од тоа дали се работи за консекутивно или симултано толкување. Покрај постојаното надградување на толкувачките вештини во текот на целата толкувачка дејност, треба перманентно да се усвојуваат нови стручни полиња и да се збогатува фондот на јазичното знаење со нови стручни термини од различни области, а и толкувачот треба да се труди да биде информиран за актуелните збиднувањата. Освен од дисциплините кои спаѓаат во доменот на толкувањето, современиот толкувач треба да поседува знаења и од други области кои придонесуваат толкувањето да биде успешно спроведено.

Клучни зборови: *толкување, толкувач, проблеми, компетенции, вештини, надградба*

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE INTERPRETER

Darinka Marolova, M.A.¹
Kostadin Golakov

Abstract: Interpreting is a universal human activity with a long history behind it. This paper presents a short history of interpreting; the challenges the interpreter faces during the interpreting process; as well as the competences and skills a contemporary interpreter should possess, both in terms of consecutive and simultaneous interpreting.

Apart from continuously developing interpreting skills during the general interpreting activity, the interpreter should also acquire new professional knowledge and enrich his/her vocabulary, i.e. professional terminology covering various fields, as well as to be up-to-date with current events.

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

The knowledge of the interpreter must not be limited to the disciplines of interpreting alone, i.e. the contemporary interpreter must possess additional knowledge that would enable successful realization of the interpreting process.

Key words: *Interpreting, interpreter, issues, competences, skills, upgrade.*

Вовед

Толкувањето претставува универзална човекова активност со долга историја. Секогаш кога припадници на две различни заедници доаѓале во контакт и увидувале постоење на меѓусебни јазични разлики, постепено развивале способности за толкување од еден јазик на друг, водени од желбата да ги премостат овие разлики. Најстарите историски докази сведочат за примена на најстарата форма на јазично посредување при трговски размени, патувања, офанзиви и сл. Во зависност од условите, најчесто толкувале робови, припадници на покорен народ или затвореници кои ги познавале двата јазика (Боуен, 1998:45).

Во европската дипломатија како јазици за комуницирање се векови наназад се користеле арамејскиот², латинскиот, подоцна италијанскиот, а особено францускиот (Боуен 1998:43). Сè до Првата светска војна францускиот јазик, скоро без исклучок, бил јазик на дипломатијата и на меѓудржавните контакти. Но, бидејќи сите учесници не го владееле овој јазик, морало да се ангажираат толкувачи. Училишта за толкувачи на почетокот сè уште немало, па се регрутирале успешни и искусни дипломати, новинари, правници и други кои случајно ќе се нашле таму (Фелдвег, 1996:8), а кои знаеле два или повеќе јазици, но поради стравот дека нема да бидат сосема неутрални често се ангажирале „толкувачи“ од двете страни на преговорите³. Се толкувало исклучиво консекутивно.

Со постојаните барања за користење на нови јазици за време на меѓународните средби постепено станувала очигледна потребата од побрза и поефикасна метода на толкување, а со напредокот на технологијата, имено со пронаоѓањето на системи за пренесување на гласот е овозможено симултаното толкување. За почеток на симултаното толкување, општо земено, се смета 1927 год. (Фелдвег, 1996:12), кога опремата за симултано толкување првпат била применета на една конференција во Женева, а овој вид толкување како средство за непречена комуникација е афирмиран и популаризиран со Нирнбершките процеси (1945-1946) и со неговата примена во ООН (Фелдвег, 1996:13). Со тоа се поврзува почетокот на современото конференциско толкување, при што се претпочита симултаното во однос на консекутивното толкување.

²) Јазик што спаѓа во семитската група јазици.

³) Лигата на народите е прва организација што ја вовела категоријата „меѓународен службеник“ и за толкувачите, кои ќе ѝ служат на организацијата, а не на своите земји. (Боуен, 1998:46)

Оттогаш до денес има значителни усовршувања во квалитетот на апаратурата за симултано толкување и на образованието на толкувачот. Низ целиот свет постојано се отвораат нови центри за обука на конференциски толкувачи и за унапредување на науката за толкувањето.

Главен дел

Денес толкувачите се неразделен дел на современото општество благодарение на сè помногубројните комуникациски врски меѓу народите и на сè поголемиот научно-технички и економски напредок. Тие се присутни во својство на медијатори во многу информативни и спортски емисии на телевизија, при туристички и забавни настани со меѓународен карактер, при судски процеси, на меѓународни состаноци и средби, стручни советувања, дискусии, образовани активности и усовршувања. Можат да се видат како стојат зад некој политичар или висок функционер при интервјуа, конференции за печатот, при давање изјави или како седат во стаклени кабинати и толкуваат при големи меѓународни собири: преговори, договори, самити, конференции. Од денешна гледна точка, светот не може да се замисли без толкувачи⁴.

При претворањето на појдовниот текст во текстот-цел, дали при консекутивното или при симултаното толкување, толкувачот се соочува со голем број предизвици и тешкотии. За да се справи со нив, треба да исполнува извесни услови, како во однос на особините на личноста, така и во однос на стекнатите компетенции.

Во поглед на карактерните особини, толкувачот треба да биде комуникативен, флексибилен, интелгентен, одговорен, свесен за задачата и целта, снаодлив, сигурен, самоуверен, смел, брз во реагирањето, треба да поседува моќ за концентрација и за меморија и сл. Во поглед на емоционалните особини, треба да биде смирен, сталожен, истраен, трпелив, непристрасен и сл., а еден од најважните аспекти е да биде во добра состојба: психофизички здрав, трезвен, мотивиран и сл.

Во поглед на образованието, толкувачот треба да поседува целосна компетентност за предметот на толкувањето, за јазикот (овде мора да се додаде и културата) и за транслацијата (Норд 1991:172).

⁴ За илустрација: само во еден единствен ден Европската унија за своите состаноци ангажира повеќе стотици толкувачи, како постојано вработени, така и хонорарно со дури до девет работни јазици (Куриц, 1996:19). Сепак, ова занимање е многу малку познато, заштитено и признато. Често толкувачот се поистоветува со кореспондент по странски јазик, со дипломиран преведувач, со наставник по странски јазик или со која било личност што престојувала или живеела извесно време во земјата каде што се зборува тој јазик. Ваквите неквалификувани лица им ги одземаат налозите и им го рунираат угледот на стручните и спремни толкувачи. Затоа Шмит (1999:20) констатира: „Дилетантизмот во преведувањето го има секаде“. Освен тоа, ретко кога му се укажува признание на толкувачот, и покрај неговите огромни заслуги, а толкувањето, за жал, и понатаму останува во очите на јавноста да биде професија од втор ред.

- Да се има целосна компетентност за предметот значи да се поседуваат познавања од проблематиката и терминологијата на стручното поле за кое станува збор при ангажманот. Најдобро би било толкувачот да се концентрира на една или на само малку стручни области, но тоа е ретко можно бидејќи обично му се нудат различни стручни полиња кои изискуваат од него сестрана наобразба и информираност.
- Во поглед на јазичите и културите, толкувачот треба беспрекорно да ги владее двата јазика, и тоа до таа мера што ќе може без никакви тешкотии да го разбира слушнатото и да го изразува разбраното веднаш и автоматски во другиот јазик, но и солидно да ги познава културните заднини на јазичите, затоа што транслатот адресиран до носителот на друга култура често бара подобрувања, разјаснувања и прецизирања, за да може носителот на другата култура да ги прими информациите исто како носителот на културата за која е наменет оригиналот (Черњаховска 1977:87).

- Транслаторските компетенции опфаќаат повеќе вештини и способности. Толкувачот мора да ги владее методите и техниките на симултаното и на консекутивното толкување. Притоа е важно да знае дека тој треба да се раководи секогаш според поставената цел - соодветното пренесување на смислата и на функцијата - и да биде лојален на оригиналниот излагач (Кауц 2002:56). Тој не смее да исфрлува делови што не го интересираат, ниту пак смее да ги пренесува своите сомнежи и ставови, а најважно од сè е да знае дека се толкуваат секогаш заокружени целини, макар и минимални.

Професионалните толкувачи [...] претпочитаат да чекаат да заврши говорот и да обезбеди максимум информации. Тие знаат дека соодветното значење на зборовите доаѓа не само од нивниот јазичен тенор, туку и од когнитивниот контекст. (Ледерер 1990:58)

Бидејќи во рецептивната фаза толкувачот се соочува со неповторливоста на оригиналниот текст⁵, треба да ги активира максимално концентрацијата и вниманието. Освен тоа, во оваа фаза доаѓа до израз способноста на толкувачот за вршење синтаксичка и контекстуална анализа, моќта за антиципирање, за сублимирање на најважните елементи од оригиналниот текст и за селективно помнење на извесна должина на секвенци од текстот, барем додека да го изговори текстот во јазикот-цел.

Продуктивната фаза од толкувачкиот процес не е толку компликувана како рецептивната, затоа што најголемиот број проблеми се поврзани токму со разбирањето. Фелдвег (1996:196) смета дека толкувачот го

⁵ Исклучок се случува кога толкувачот однапред го добива текстот што ќе се излага. Но, и тогаш не постои гаранција дека излагачот целосно ќе се држи до ракописот, па толкувачот никогаш не може безусловно да се потпре на пишуваниот текст, туку секогаш важи изговорениот збор. (Курц 1996:40)

завршил главниот дел од својата работа кога ќе почне да го пренесува текстот во јазикот-цел. Во фазата на пренесување, тој треба да го направи разбирливо она што го разбрал и го меморирал при претходната (и единствена) рецепција, продуцирајќи нова формулација во јазикот-цел без да има можност повторно да ѝ се наврати, да ја измени, да ја дотера или да ја коригира, дури и ако е свесен или ако сфатил од реакциите на слушателите дека верзијата што ја понудил не е оптимална. Неговата формулација треба да биде прецизна и компримирана во поглед на јазичните средства и адаптирана кон функцијата и интенцијата на текстот, како и кон културните специфики на реципиентот. Во продуктивната фаза доаѓа до израз креативноста (особено во консекутивното толкување) и моќта за продукција, која ја опфаќа способноста на толкувачот да се изразува течно, динамично и јасно, употребувајќи добро осмислени и коректни реченици и одбрани зборови, да зборува со умерена јачина на гласот и брзина, да изгледа природно, да внимава на стилот и, користејќи одредени стратегии, да умее незабележливо да ги надминува евентуалните проблеми.

За време на двете фази толкувачот мора да умее да ги користи сите околности што му стојат на располагање, како што се познавањето на целта на толкувањето, на интенцијата на излагачот, на барањата на начателот, на културата и ситуацијата во која треба да се јави транслатот, очекувањата на адресатите, супрасегменталните елементи, визуелните помагала (слики, шаблони, дијаграми) и сите други предзнаења што ги стекнал за време на животот, и тоа брзо (но никако брзоплето) поради големиот временскиот притисок⁶.

Поради специфичноста на секој од двата вида толкување, симултаното и консекутивното, потребно е толкувачот да поседува компетенции специфични за едниот или за другиот вид толкување. Така, консекутивниот толкувач треба да се одликува со поголема способност за меморирање (а за растоварување на меморијата потребно е да умее да бележи), за креирање на текст (со вовед, главен дел и заклучок), за резимирање, синтетизирање и комуницирање со висок степен на убедливост, мелодичност во гласот и со цела актерска палета на гестови и мимики. За разлика од консекутивниот толкувач, гестикулацијата на симултаниот толкувач не допира до реципиентот. Бидејќи симултаното толкување се одликува со истовременост во текот на рецептивната и продуктивната фаза, од таквиот толкувачот се очекува да може да слуша и да зборува истовремено⁷, односно да го дели вниманието, да

⁶ Временскиот дефицит се одразува, секако, врз квалитетот на транслатот, па затоа толкувачот често мора да се задоволува со својот продукт, кој секако дека би бил подобар кога толкувачот би имал повеќе време на располагање. (Вилс 1992:46)

⁷ Вештината да слуша и да зборува истовремено се развива со вежбање. Лембарт (1988:381) вели: „Слушањето и зборувањето истовремено е здобиена вештина, не нешто што толкувачите го имаат од раѓање“.

може автоматски да го извршува процесот на декодирање на изворната порака и на нејзино кодирање во јазикот-цел, како и да може да мисли истовремено со говорителот и да антиципира. Од помош може да му биде и оптималното искористување на паузите на говорителот и брзото бришење од меморијата на веќе пренесените информации, за да си направи простор за нови.

Освен тоа што треба да поседува транслаторски и карактерни компетенции, толкувачот треба да биде и добро подготвен за претстојниот ангажман. Подготовките се вршат непосредно пред ангажманот или во текот образованието.

Пред ангажманот толкувачот мора да се подготви за предметот за кој ќе стане збор на состанокот и за терминологијата. Тој консултира помагала како речници, енциклопедии, стручни книги, прирачници, весници, Интернет, се навраќа кон сопствените искуства од претходни слични ангажмани, истражува документиран разговори, состаноци на истата тема, се советува со стручни лица итн. За таа цел мора прво да обезбеди навремени и доволни информации (најчесто од нарачателот, поретко од учесниците) за времето, времетраењето, местото, техничките услови, темата, целта, учесниците на состанокот (со нивните погледи, намери, очекувања, улоги, јазични знаења и др.) и материјали во врска со настанот (програми, предлози, тези, апстракти, ракописи и др.).

Заклучок

На голем број факултети и институти во целиот свет се обучуваат идните толкувачи. Цел на образованието е да се создаде готов толкувач што ќе биде спремен веднаш да ја извршува задачата професионално и со целосна одговорност за квалитетот. За да се провери дали идниот толкувач навистина има предиспозиции за вршење на оваа дејност и дали добро ги познава двата работни јазика, се вршат тестирања уште пред приемот во образовната институција, каде што потоа следува интензивно усовршување на вештините⁸ и знаењата. Покрај постојаното надградување на толкувачките вештини во текот на целата толкувачка дејност, постојано се усвојуваат нови стручни полиња и се збогатува фондот на јазичното знаење со нови стручни термини од различни области, а и толкувачот се труди да биде постојано информиран за актуелните збиднувања.

За заокружување на образованието на толкувачот е потребно и изучување на други предмети: меѓународни организации, контрастивна лингвистика, транслатологија, терминологија, цивилизација, професионална етика и сл.

---

⁸Различни методи и техники на вежбање на вештините симултано и консекутивно толкување (повеќе кај Курц 1996:101), како и постапки и стратегии за решавање на толкувачките проблеми нуди дидактиката.

Библиографија

1. Feldweg, E.: *Der Konferenzdolmetscher im internationalen Kommunikationsprozess*. Heidelberg: Groos 1996
2. Gile, D.: *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: Benjamins 1995
3. Hlebec, B.: *Opšta Načela Prevodenja*. Beograd: Naučna knjiga 1989 Kalina, S.: Zum Erwerb strategischer Verhaltensweisen beim Dolmetschen. In: Lauer, A./ Wills, W. (Hrsg.): *Übersetzungswissenschaft im Umbruch*. Tübingen: Narr 1996, 271-280
4. Kapp, V.: Probleme von Theorie und Praxis in der Ausbildung zum Übersetzer und Dolmetscher. In: Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke 1991, 7-12
5. Kautz, U.: *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. München: Iudicium 2002 Keiser, W.: Der Beruf des Konferenzdolmetschers. In: Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke 1991, 196-209
6. Николиќ-Арсова, Л.: *Преведување: теорија и практика*. Скопје: Универзитет Св. Кирил и Методиј 1999
7. Pöchhacker, F.: Dolmetschtheorie: Handeln, Text und Kognition. In: Lauer, A./ Wills, (Hrsg.) W.: *Übersetzungswissenschaft im Umbruch*. Tübingen: Narr 1996, 291-300
8. Pöchhacker, F.: Simultandolmetschen. In: Snell-Hornby, M./Hönig, H.G./ Kussmaul, P. u.a.: *Handbuch Translation*. Tübingen: Narr 1998, 301-303
9. Prunč, E.: *Einführung in die Translationswissenschaft. Band 1 Orientierungsrahmen*. Graz: Institut für Translationswissenschaft 2003
10. Reiß, K./Vermeer, H.J.: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* Tübingen: Niemeyer 1991 Risku, H.: *Translatorische Kompetenz. Kognitive Grundlagen des Übersetzens als Expertentätigkeit*. Tübingen: Stauffenburg 1998
11. Sami, F.: Die Rolle der institutionalisierten Kommunikationssituation im Dolmetschprozess. In: Gerzymisch-Arbogast usw. (Hrsg.): *Wege der Übersetzungs- und Dolmetschforschung*. Tübingen: Narr 1999, 195-208
12. Seleskovtch, D.: Zur Theorie des Dolmetschens. In: Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke 1991, 37-49
13. Stolze, R.: *Übersetzungstheorien. Eine Einführung*. Tübingen: Narr 2001 Willett, R.: Die Ausbildung zum Konferenzdolmetscher. In: Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke 1991, 87-109
14. Wills, W.: *Übersetzungswissenschaft, Probleme und Methoden*. Stuttgart: Klett 1977 Wills, W.: Die Bedeutung des Übersetzens und Dolmetschens in der Gegenwart. In Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke 1991, 13-25